

Tilegnet sir Terry Pratchett, som gav Døden et ansigt.
Og Nils "Nisse" Gulliksson, fordi han tegner så seje skeletter.

DE UDØDE

JOHAN EGERKRANS

Alvida

”The moon may be full, the moon may be white
All I know is you will feel his bite”

Roky Erickson, Night of the Vampire

”Alt Køds Sjæl er dets Blod.”

Tredje Mosebog 17 :14

INDHOLD

Indledning	9	AMERIKA	81
EUROPA	29	Windigo	82
Strigoi	30	Rullende hoved	84
Vârcolac	34	Adlet	87
Vrykolakas	37	Tupilak	88
Dhampir	38	Soucayant	91
Lamia	40	Zombi	92
Nachzehrer	42	Chupacabra	94
Strix	45	Cihuateteo	96
Draug	46	Peuchen	99
Craqueuhhe	49	ASIEN OG OCEANIEN	101
Succubus	50	Vetala	102
Glaistig	53	Churel	104
Banshee	54	Jiangshi	106
Drekavac	56	Manananggal	109
Rusalka	59	Jenglot	110
Lidérc	60	Yuki-onna	112
Homunculus	62	Gaki	115
Dibbuk	64	Nuppeppo	116
Golem	66	Namorodo	118
AFRIKA OG		Efterord	120
MELLEMØSTEN	69	Litteraturliste	122
Ghul	70	Ordforklaring	124
Asanbosam	72		
Adze	75		
Umkovu	76		
Impundulu	78		

”Og jeg så en gustengul hest, og han, der sad på den,
hed Døden, og Dødsriget fulgte med ham.”

Johannes' Åbenbaring 6:8

DE UDØDE

Siden tidernes morgen har vi mennesker frygtet døden. Det drejer sig ikke alene om den frygt, vi har, når vi står over for livets afslutning og vor egen uundgåelige død, men også om en skræk for de allerede døde. I stort set alle kulturer findes der beretninger om sjæle, som synes at have svært ved at give slip på jordelivet og derfor bliver i de levendes verden, selvom de egentlig burde drage videre. Stærkt forenklet kan disse gengangere inddeles i to grupper.

Spøgelse og genfærd er skyggelignende gestalter uden en egentlig krop, som bliver tilbage som en slags ekko af den dodes sjæl. De kan forekomme, hvis en person er død under tragiske omstændigheder. Mange genfærd er døde med et eller andet uafklaret. Måske vil de stille deres morder til ansvar eller hævne en uretfærdighed – men de kan også have det ønske at ville advare deres efterladte mod en forestående ulykke. Andre gange er de bare forvirrede ånder, som ganske enkelt ikke har fattet, at de er døde, men fortsætter deres sædvanlige gøremål, som om intet var hændt. Uanset årsagen til spøgerierne udgør disse ulyksalige ånder kun sjældent nogen egentlig fare. De er snarere tragiske gestalter, om end det kan være nok så skræmmende at møde dem.

Den anden slags genfærd er langt farligere. De er afskyelige levende lig, der rejser sig fra graven for at terrorisere deres forhenværende medmennesker – ikke sjældent deres egen familie. Hele slægter, ja, endda hele landsbyer kan blive udslettet som følge af disse væsners hærgen. Sådanne levende døde eller udøde forekommer i sagn verden over, fra Skandinaviens *draug* til Rumæniens *strigoi*, Grækenlands *vrykolakas*, Kinas hoppende *jiangshi* og Australiens skeletagtige *namorodo*. Næsten alle disse skræmmende dødsvæsner udgør en trussel for os. De har fuldstændig mistet deres menneskelighed og er blevet til dæmoniske gestalter fulde af ond vilje mod de levende. Nogle af dem skaber ufred, andre klemmer livet ud af deres ofre eller spreder sygdomme og galskab, og de farligste jager og dræber mennesker og æder deres kød eller drikker deres blod. Og som om det ikke var nok, besidder de også en række sælsomme evner: Udøde kan ændre størrelse, blive usynlige, antage en nær slægtning eller kærestes skikkelse eller vise sig som røg eller tåge. Mange af dem kan forvandle sig til dyr. Katte, hunde, ulve, rotter og – selvsagt – flagermus er de mest almindelige, men afhængigt af hvor de udøde huserer, kan de dukke op i skikkelse af alt fra hyæner til geder. Der er endda nogle, der ligner relativt harmløse insekter. Græske vampyrer viser sig ofte som natsværmere, og den sygdomsfremkaldende *adze* fra Togo ligner en ildflue. En del optræder endda som planter eller brugsgenstande. De mest kuriøse af alle blodsugere er nok de vampyrgræs- kar og vampyrvandmeloner, som forekommer i sagn fra Balkan.

VAMPYREN

De bedst kendte af disse udøde væsner er utvivlsomt dem, vi i dag kalder for vampyrer. I løbet af de seneste to hundrede år er disse blodsugere dukket op som nogle af den moderne populærkulturs mest yndede og brugte monstre. Grev Dracula, oprindeligt skabt af den irske forfatter Bram Stoker, er ikke alene den mest berømte vampyr, men fremhæves ofte som den figur, der gennem årene har medvirket i flest film. Dog skal det siges, at Tarzan, Sherlock Holmes, Djævelen og Gud Fader selv er med i opløbet om denne førsteplads. Desuden er antallet af bøger, teaterstykker, film og computerspil med vampyrer inspireret af Stokers kappeklædte greve næsten uendeligt.

Denne bog handler imidlertid ikke om fiktionens forførende vampyr, som i det blege måneskin sætter tænderne i fagre jomfruers hvide halse. I stedet vil vi se nærmere på de gengangere fra folketroen, der har tjent som inspiration til den transsylvanske greve og hans hugtandsudstyrede efterfølgere. Og i folketroens verden tager tingene sig noget anderledes ud ...

Man plejer at sige, at vi ikke har rigtige vampyrer i den skandinaviske folketro, men det er en sandhed med modifikationer. Gengangere spiller også her en rolle, som ligner den, vampyrer har i Centraleuropa, selvom de som regel klemmer deres ofre ihjel. Det skandinaviske væsen, der oftest betegnes som en blodsuger, er den tragiske *myling*, genfærdet af et barn født i dølgsmål og derefter myrdet af moderen. En række nedskrevne svenske sagn omhandler mylinger, som efter at have fundet ud af, hvor moderen befinder sig, opsøger hende og dier hende til døde. Om morgenen finder man kvinden livløs med blodet strømmende fra brysterne. Mylingen har fået sin hævn.

De væsner, der har fungeret som inspiration for fiktionens vampyrer, stammer dels fra Centraleuropa – især Rumænien, Ungarn, Grækenland og Tyskland – og dels fra slaviske lande som Polen, Ukraine og Serbien. Men forskellen mellem en rumænsk *strigoi* eller *moroi* og en nordisk genganger er slet ikke så stor, som man skulle tro, eftersom de i mange fortællinger slet ikke drikker blod, men volder fortræd på anden vis.

Det skal siges, at ikke alle vampyrer er udøde i egentlig forstand. Ifølge én definition er en vampyr kort og godt et væsen, der hungrer efter de levendes blod eller livskraft. Det kan altså lige så godt være et relativt almindeligt dyr – en myg, en igle, en skovflåt eller den noget mere eksotiske vampyrflagermus – som en levende død. Der findes også en mængde ikke-udøde overnaturlige væsner med smag for blod, som hekse, troldmænd, dæmoner, naturånder og endda guder. Hamskiftere, som den skandinaviske *mare*, kan også betragtes som en slags vampyr, når den suger livskraften ud af sine sovende ofre. Et andet hamskiftende væsen, der ofte nævnes i forbindelse med vampyrer, er varulven. Der er en tydelig sammenhæng mellem de to, selvom varulve normalt ikke betragtes som udøde, men som levende mennesker eller troldmænd, der kan forvandle sig til ulve. Det græske ord for vampyr – *vrykolakas* – stammer fra det slaviske *várkolak*, som netop betyder varulv. Hvis man dertil lægger, at mange vampyrer desuden kan forvandle sig til ulve, forstår man, at disse to væsner er intimt forbundne og somme tider flyder sammen. Derudover kan ganske almindelige mennesker under visse omstændigheder optræde som en slags vampyrer. På Island lod man helst ikke spædbørn og ældre mennesker sove i samme rum, fordi man var bange for, at den gamle ubevidst ville stjæle barnets livsenergi i løbet af natten.

DET LIVGIVENDE BLOD

At livskraften sidder i blodet, er en oldgammel forestilling, som man støder på verden over. At drikke blod er derfor det samme som at drikke liv, og det har betydet, at blod ofte er blevet betragtet som en kur mod sygdomme. I Sverige anså man overraskende nok blodet fra de henrettede, mordofre eller selvmordere for at være ekstra virkningsfuldt. Ved offentlige henrettelser var det derfor almindeligt at opstille vagter med spidse kæppe, som skulle holde folkemængden på behørig afstand. Dette såkaldte ”spids-gærde” forhindrede folk i at styrte frem med krus, lommestørklæder, skeer og andet forhåndenværende for at opsamle blod med henblik på at bruge det til diverse husråd. Romerne skal have drukket varmt blod for at helbrede ”faldesyge” (epilepsi), og de egyptiske faraoer badede i menneskeblod for at blive kureret for forskellige sygdomme. Man kan også her nævne den berygtede ungarske grevinde Elisabeth Báthory (1560-1614), som torturerede og dræbte 600 unge piger for at kunne svømme i deres blod og dermed bevare sin ungdom. Eftersom blod er liv, er det ikke så sært, at de udøde har brug for det. Blodofre bruges ofte i nekromanti – kunsten at kontakte de dødes ånder. Et klassisk eksempel findes i Odysseen, hvor Odysseus forbereder et blodoffer under sit besøg i dødsriget for at kunne kommunikere med de sjæle, der befinder sig der.

”Ud over gruben, da randt det højrøde blod, og på stedet
steg fra Erebos op mangfoldige dødningsjæle.”

Homers Odysseen, 11. sang

GENGANGER, SPØGELSE ELLER VAMPYR?

Ordet *vampyr* er lige så mystisk som det væsen, det betegner. Det er dukket op relativt sent i vores sprog. Der findes mange teorier om dets oprindelse, men de fleste mener, at udtrykket stammer fra det slaviske ord for spøgelse, *upir*, som igen sandsynligvis stammer fra det tyrkiske *uber* (heks). Via franske og tyske tekster fra det tidlige 1700-tal spredtes ordet *vampir/vampyr/vampire* (de forskellige sprog staver ordet lidt forskelligt) til resten af Vesteuropa.

I denne bog vil ordene "genganger" og "genfærd" blive anvendt om de dødes ulyksalige ånder i almindelighed, mens betegnelsen "spøgelse" anvendes om døde væsner uden egentlig fast form og "dødning" og "udød" om de kropslige, ofte ondskabsfulde dødsvæsner, som bogen primært omhandler. "Vampyr" bruges specifikt om de væsner, som suger blodet eller livskraften ud af offeret. Betegnelserne flyder dog lidt sammen, og det kan være næsten umuligt at trække en præcis grænse mellem dem.

At skelne mellem elvere, andre underjordiske og gengangere er heller ikke så let. Historierne er ofte modstridende, og en skabning, som i ét sagn beskrives som en naturånd, kan i et andet dukke op som en usalig ånd – et godt eksempel herpå er den irske *banshee*. I mange tilfælde bor disse underjordiske i gamle gravhøje (ældre betegnelser herfor er "bjergfolk" eller "højfolk") og betragtes som ånderne af de døde, som er begravet der – i den sammenhæng kan de derfor betragtes som en slags dødsvæsner. De britiske øer vrirler i øvrigt med alskens vampyragtige elvere – *Gwaenardel* fra Isle of Man (som kun suger blod fra digtere), den walisiske, pukkelryggede *Gwrach Y Rhibyn* (som årelader børn og gamle om natten) og den skotske *glaitig*, for blot at nævne et par af dem.

SÅDAN OPSTÅR EN UDØD

En udød er et dødsvæsen, hvis lig er blevet genoplivet (revitaliseret eller animeret, som betyder ”at gøre levende”) – enten af den dødes egen sjæl eller af et andet ondsindet åndevæsen som en dæmon eller måske endda selve Djævelen. Men selvom mange vampyrer og spøgelseser er bundet til en fysisk krop, betyder det ikke nødvendigvis, at de i bogstaveligste forstand skal grave sig op af graven hver eneste nat (og derefter på en eller anden måde få held til at grave sig ned igen inden solopgang). I mange tilfælde bliver den dødes krop i graven eller kisten, grotten, mausoleet, eller hvor den nu end befinder sig, mens vampyren som et selvstændigt væsen frigør sig fra de jordiske rester, når den skal ud at husere. Om dagen må ånden dog vende tilbage til graven, og så er den og kroppen uadskillelige. Og det er i denne tilstand, at den udøde er mest sårbar.

Der er utallige årsager til, at døde går igen, men et tilbagevendende motiv verden over er, at noget er gået galt under begravelsen. I de fleste kulturer er der, og har altid været, en række regler og tabuer omkring håndteringen af et lig. Disse regler skal for enhver pris respekteres, og hvis de efterlevende overtræder nogen af dem, kan det få skæbnesvangre konsekvenser. Allerede i oldtiden havde sumererne i Mesopotamien historier om en slags sygdomsfremkaldende onde ånder, *ekimmu*, der opstod, hvis mennesker blev begravet forkert.

Her følger en række mulige årsager til, at nogle vender tilbage som udøde. Det er imidlertid kun et lille udvalg – der er mange, mange flere, og skulle man opregne dem alle, ville de alene fylde en hel bog.

- † Onde, stridbare og grådige mennesker løber en større risiko for at ende som genfærd. Det samme gælder selvmordere, druknede, ugifte, børn, som er blevet forladt af deres forældre, samt børn, der forsøger at amme deres mor efter at være blevet vænnet fra. Historisk set fik kriminelle sjældent lov til at blive begravet på kirkegårdene blandt andre mennesker, men blev begravet i uindviet jord – hvilket øgede risikoen for spøgeri.
- † Dør en person alene – for eksempel i vildmarken – uden at der er nogen i nærheden til at give ham eller hende en værdig begravelse, er det helt almindeligt, at personen går igen. Det samme gælder soldater, som er blevet begravet i overfladiske massegrave efter at være faldet på slagmarken.
- † Ifølge nogle traditioner tager det 40 dage for sjælen at frigøre sig fra legemet. I denne periode er der størst risiko for, at sjælen vender tilbage til liget og bliver til en genganger.
- † Hvis en kat eller hund, et menneske eller noget andet levende væsen bevæger sig hen over det afsjælede legeme, inden det er begravet, vil den døde blive til en vampyr.
- † Nogle børn kan allerede fra fødslen være forudbestemt til at blive vampyrer eller genfærd. At blive født med en såkaldt sejrshætte, det vil sige med en del af fosterhinden om hovedet, blev almindeligvis betragtet som et godt tegn, men hvis hinden var rød, betød det en øget risiko for at vende tilbage som vampyr. Modgiften var at tørre sejrshætten og smuldre den ned i barnets mad. Eftersom blod er rødt, var den røde farve og vampyrisme ofte tæt forbundne. Blev man født med et rødt modermærke eller rødt hår, var der også en større risiko for, at man ville ende som vampyr.
- † Var man den syvende i en søskendeflok, eller blev man født med mælketænder eller en hale, en ganespalte eller en tredje brystvorte, var man ifølge nogle kulturer dømt til at gå igen efter døden.
- † Troldmænd, hekse og hamskifttere sover sjældent fredeligt i deres grave, men vender ofte tilbage som vampyrer eller genfærd.
- † Hekse og troldmænd kan kaste en forbandelse over en person, så denne vender tilbage som en udød. Nogle gange er den udøde under sortekunstnerens kontrol.
- † Ligesom i film og bøger løber den, som er blevet bidt eller bare har været i nærheden af vampyrer, en høj risiko for at blive ”smittet” og vende tilbage som udød. Det bør dog nævnes, at folketroens vampyrer sjældent bider deres ofre i halsen, men snarere et andet sted på kroppen, som regel nær ved hjertet.

SÅDAN GENKENDER MAN EN UDØD

Har man mistanke om, at en død krop går igen, er der en række symptomer og kendetegn, der kan bekræfte mistanken. Desværre indebærer det som det første, at liget skal graves op af jorden – det kan næppe overraske nogen, at vampyrjagt ikke er for de allermest sarte.

Det mest indlysende tegn er, at liget er intakt og ikke er gået i forrådnelse. Det er desuden fyldt med friskt blod (formentlig fra det sidste offer) og undertiden så opsvulmet, at blodet flyder ud af munden og fylder graven. I modsætning til fiktionens blege og udmarvede vampyrer er huden ofte rødlig og opsvulmet, undertiden mørk i farven. Draugen i *Grettes Saga*, nedskrevet på Island i middelalderen, er ”blåsort og opsvulmet til en okses størrelse”. Andre tegn på, at en død går igen, omfatter blandt andet:

- † Langt hår og lange negle, da de fortsætter med at vokse efter døden.
- † Den døde ligger med åbne øjne – ofte kun venstre øje. Den venstre side ses generelt som den ”forkerte” side. Det engelske ord *sinister*, som betyder ildevarslen, kommer af det latinske ord for venstre.
- † Blodpletter eller et hul i ligklædet nær munden, fordi den døde gnaver i klædet i graven.
- † Liget ligger med åben mund, og tænderne er usædvanligt fremtrædende. Det skal dog bemærkes, at de fleste europæiske udøde mangler de klassiske hugtænder, vi kender fra skrækkfilmene. Derimod er den kinesiske *jiangshi* udstyret med spidse tænder, og nogle vampyrer, blandt andet nogle russiske og filippinske, skal have en spids og skarp tunge, hvormed de suger blod.
- † Dødsstivheden er ikke indtrådt, og kroppen er stadig varm.

At liget udviser nogle af disse tegn, betyder imidlertid ikke nødvendigvis, at det er denne form, gengangeren antager, når den er ude at strejfe om natten. De fleste udøde kan ændre skikkelse og optræde både som et almindeligt menneske, et dyr eller et levende lig. Rumænske vampyrer – *strigoi* – har somme tider et udseende, der mest leder tankerne hen på djævl, idet de er udstyret med både hale og bukkeben.

SÅDAN BESKYTTER MAN SIG MOD DE UDØDE

Metoderne til at forhindre de udøde i at hjem søge de levende er lige så mangfoldige og fantasifulde som årsagerne til, at de udøde døde går igen. Det er umuligt at berette om alle de midler til beskyttelse mod levende døde, som findes verden over, så her vil vi primært fokusere på de klassiske europæiske gengangere. Generelt kan man sige, at der findes tre slags modforanstaltninger. Dels de handlinger, som udføres for at forhindre den døde i overhovedet at genopstå, dels midler til beskyttelse mod en eksisterende udøds hærgen og endelig forskellige metoder til at tilintetgøre den udøde. I mange tilfælde er de første identiske med de sidste. Pælning, som er lidt af en kliché i denne sammenhæng, kunne således udføres både som forebyggelse og for at gøre kål på en allerede eksisterende udød. Det skete oftest ved at banke en pæl eller et spiger (meget langt søm) gennem kroppen eller hovedet. Nogle gange blev det gjort for rent fysisk at nagle kroppen fast i graven – nordiske moselig er ofte fastpælede på denne måde.

Hvilken træsort der egner sig bedst til pælning, afhænger af, hvor man befinder sig. Ask (og her er der formentlig en kobling til *Yggdrasil*, den nordiske mytologis verdenstræ) var mest almindelig i Rusland og Baltikum, mens hvidtjørn blev foretrukket på Balkan. Selv poppel (asp) var et populært valg, da Kristi kors, ifølge legenden, var lavet af denne træsort. En almindelig regel er, at pælen skal trænge gennem kroppen ved første slag, ellers vil gengangeren blot få flere kræfter.

En noget mindre invasiv metode til at forhindre den døde i at gå igen var at stikke et stort søm eller en nagle af hvidtjørn gennem ligets hud. Hullet blev betragtet som en slags ventil, så ”Djævelen ikke kunne puste kroppen op”. En sådan nagle kunne også drives ind i eller under tungen, så vampyren ikke kunne suge blod. Pæle og spigre blev somme tider banket ned i jorden over graven, så den udøde ville spidde sig selv, hvis han eller hun forsøgte at rejse sig. Derudover var det en almindeligt forekommende sikkerhedsforanstaltning at begrave liget med ansigtet nedad – skulle den døde forsøge at forlade graven, ville den i stedet grave sig dybere ned i jorden.

At binde benene sammen på et lig var også en effektiv metode til at forhindre det i at gå igen. De fleste ville jo nok have ret svært ved at bevæge sig med sammenbundne fødder, hvad enten de var døde eller ej. Et problem ved denne metode var, at de reb, der blev brugt, blev betragtet som stærke

magiske genstande, og det hændte derfor, at hekse og andre sortekunstnere plyndrede gravene for at bruge disse reb i diverse ritualer. Befriet for sine lænker stod det en eventuel vampyr frit for at stå op af graven. En noget mere drastisk forebyggende foranstaltning var at hugge hovedet af den døde og lægge det i kistens fodende. Man kunne også tage hjertet ud og brænde det eller koge det i vin. Og skulle alt andet fejle, havde man altid en fuldstændig kremering som den sidste udvej. Men hvorfor brændte man så ikke bare alle de lig, der kunne mistænkes for at være vampyrer? Svaret er nok, at det kun blev gjort i yderste nødstilfælde, eftersom det var overraskende svært at brænde et lig uden en moderne krematorieovn – man gravede liget op, halshuggede det, nedpælede det eller skar hjertet ud af det

og brændte sluttelig resterne for at være helt sikker på, at den døde ikke vendte tilbage.

Bulgarske vampyrjægere havde en noget ukonventionel teknik, når de skulle indfange og skille sig af med de udøde: En flaske med lidt blod i bunden blev placeret, hvor man mistænkte vampyren for at holde til. Blod-sugeren, som ikke kunne modstå det gratis måltid, antog sin åndeform og sivede ned i flasken, hvorefter vampyrjægeren straks satte proppen i og forseglede den med voks. Denne forsegling blev yderligere forstærket af et helgenbillede, som neutraliserede vampyrens magt. Derefter kunne flasken med den udøde fange indeni let og enkelt kastes på et bål og tilintetgøres.

Stål, og i særdeleshed ægstål, kan nærmest betragtes som et universelt middel mod fjendtlige overnaturlige væsner, ligesom det er virksomt mod de levende døde. I Norden var det visse steder skik at lægge en saks på ligets brystkasse, for at den døde skulle blive liggende i graven. Og mange andre steder i Europa havde plovskær, sværd og leer samme funktion. Tilsvarende yder kors, bibler og salmer en effektiv beskyttelse mod alle den slags væsner, inklusive vampyrer og gengangere. Dog reagerer de ikke helt så dramatisk ved det blotte syn af et krucifiks som i fiktionens verden. Heller ikke solen er et lige så pålideligt våben mod de udøde, som vi måske er blevet forledt til at tro. I modsætning til filmverdenens vampyrer, der forvandles til rygende askebunker, så snart de rammes af den mindste solstråle, er folketroens gengangere nemlig snarere at betragte som generelt lyssky. Nordiske gengangere kan ganske vist ikke bevæge sig omkring i dagslys, men det betyder ikke, at de ligefrem eksploderer i sollys. Hvidløg – en anden kliché i vampyr-sammenhæng – yder derimod et effektivt forsvar. Løgene kunne placeres i munden på en afdød for at forhindre sjælen i at vende tilbage til kroppen, og man kunne stryge hvidløg på dørkarme eller hænge hvidløgsranker ved døre og vinduer eller om barnets hals for at holde udøde på afstand.

Det værste og mest morbide af alle beskyttelsesmidler var nok at drikke vampyrens blod – med andre ord blod fra det mistænkte lig. Undertiden direkte fra kilden, men sædvanligvis spædet op med cognac og iblandet gravmuld. Denne makabre mikstur siges at yde en effektiv beskyttelse mod at blive hjemsøgt af vampyrer.

Men uanset hvor godt man beskytter sig, og hvor drastiske modforanstaltninger man end træffer, så synes der ikke at være nogen garanti for, at man slipper for gengangeres hærgen. De forekommer at være lige så uundgåelige som døden selv og trænger ind overalt – i dit hjem for at suge dit blod eller endnu værre i dit hjerte for at overtage din sjæl.

EUROPA

Memento mori-ornament fra kirkevæg, Frankrig.

STRIGOI

Strigoiu · Strâgoi · Moroi · Zmeu · Strigoaică · Siscoi

Få steder i verden er så tæt knyttet til vampyrmyten som Rumænien. Ifølge en gammel talemåde er de udøde i landet ”lige så almindelige som græsset på jorden”. Det er herfra, vi har overtaget en stor del af de myter og sagn, som har været inspiration for den moderne bog- og filmverdens vampyrfigur.

De rumænske vampyrer kaldes normalt *strigoi* (eller *strigoaică*, hvis det drejer sig om en kvindelig vampyr). En *strigoi mort* (død strigoi) er den mest almindelige og farligste variant. Den er urtypen for de klassiske udøde gengangere, som stiger op af graven og spreder terror og død blandt de levende. En strigoi mort suger ikke nødvendigvis blod. Nogle gange kvæler den i stedet sine ofre, eller også forårsager dens blotte tilstedeværelse dødsfald blandt slægtninge og venner – omtrent som en pest. I andre tilfælde er den mest et irritationsmoment. Disse vampyrer stjæler vin, går hærgende rundt i byen om natten og skaber generelt stor uro. Andre blodsugende gengangere er *moroi*, som ligner strigoi mort meget, selvom de normalt anses for at være disses underordnede, og *zmeu*, der tager skikkelse af en elsker for at komme tæt på sine ofre.

En strigoi mort har i graven de samme kendetegn som de andre vampyrer – liget er rødt og opsvulmet af blod, forrådnelsen synes at være gået i stå, og hår og negle er ofte fortsat med at vokse efter døden. Men når den viser sig om natten, kan den tage skikkelse af et hvilket som helst dyr eller menneske. Lykkes det for en strigoi mort at hænge frit i syv år, uden at nogen nidkær vampyrjæger gør det af med den, udvikler den sig til noget, der mest af alt minder om en naturånd.

Vampyren ligner et almindeligt menneske, selvom den somme tider har bukkefødder og hale, og den kan tilmed gifte sig og stifte familie. En sådan strigoi bliver dog aldrig helt levende, men må jævnligt vende tilbage til sin grav for at hvile og restituere sig. Et barn født i et sådant vampyrægteskab er selvsagt forudbestemt til selv at blive vampyr efter døden. Ligesom andre onde ånder forsvinder strigoi ved solopgang, men de tilintetgøres ikke af sollys.

Der findes også levende vampyrer: *Strigoi vii* (ental: *strigoi viiu*) er en slags troldkoner med evnen til at suge lykke, velstand og livskraft til sig fra deres omgivelser. For eksempel kan de stjæle kraften fra brødbagning i nærheden og bruge den til deres egen dej, hvilket gør vampyrens bagværk yderst velsmagende, mens naboernes brød bliver tørt og uappetitligt. Andre har evnen til at tiltrække kraften fra regn, honningbier eller mælk. *Strigoi vii* sælger ofte deres ydelser til den højstbydende. Om natten kan de sende deres sjæl afsted som et særskilt væsen for at suge blod og smede rænker sammen med egnens hekse, udøde vampyrer og andre mørkevæsner. Når en *strigoi viiu* dør, bliver den forvandlet til en udød vampyr.

Et typisk vampyrsagn fra Rumænien kan lyde sådan: En gammel kone med to voksne sønner døde. Efter nogle måneder sygnede den ældste søns børn hen af en mystisk sygdom og døde et efter et. Umiddelbart derefter begyndte også den yngste søns børn at sygne hen. Sønerne anede uråd og bestemte sig for at åbne moderens grav, kløve liget og grave det ned igen. Så langt, så godt, men dødsfaldene fortsatte, så de gravede moderen op endnu en gang. Til deres rædsel så de, at kroppen som ved et under var blevet hel igen. De slæbte nu moderen ind i en afsides del af skoven og lagde hende under et stort træ. Her fjernede de indvoldene og hjertet – som viste sig at være ved at briste af blod. Derefter skar de hjertet i fire dele og brændte det på glødende kul. Sønerne tog nu asken, blandede den med vand og gav drikken til de overlevende børn. Til slut brændte de liget og gravede resterne ned. Herefter ophørte de triste dødsfald.

En *strigoi* bekæmpes på forskellige måder, afhængigt af de lokale skikke: Hjertet kan nedpæles, skæres i stykker og brændes, skydes med pistol eller gennembøres af en segl. Sommetider hugges hovedet af, eller man driver et jernspiger gennem det. I nogle tilfælde lægger man et hvidløg i munden – og andre gange smører man hele kroppen med hvidløg. Er man heldig, er det nok at lægge en flaske whisky i kisten for at få gengangeren til at holde sig i ro. Hvis intet andet virker, er kremering den eneste udvej, og i så fald er det vigtigt, at liget tilintetgøres fuldstændigt – ellers kan en mægtig vampyr genopstå af de tilbageværende knoglestumper.

VÂRCOLAC

Pricolici • Velkudlaka • Vercolac • Vercolach
Vircolac • Vulcolaca • Werolac

Vârcolaci (i ental *vârcolac*) er mærkelige væsner, som minder om en blanding af en vampyr og en varulv. Ligesom Skoll og Hate i den nordiske mytologi er de ulvemonstre, der forårsager sol- og måneformørkelse ved at kaste sig op på himmelhvælvet og sluge henholdsvis solen og månen. De ligner ulve eller hunde og forekommer ofte i par. En *vârcolac* kan også antage menneskeskikkelse, selvom den kan genkendes på sin blege hud, der er tør som en fyrsvamp. Hvorfra *vârcolaci* stammer, er man ikke helt enige om: Nogle mener, at de er sjæle af selvmordere, udøbte børn eller børn, der er frugten af incestuøse forhold. Andre hævder, at Gud har sendt dem, for at menneskene skal angre deres synder. Den afgjort mærkeligste teori er, at de opstår ud af den tomme luft, når hekse spinder garn om natten. Rokkens tråd bliver til en vej op i skyerne, som en *vârcolac* kan færdes på for at komme op til himmellegemerne. Så længe tråden er intakt, kan ulven komme, hvorhen den vil, men brister tråden, mister ulven sin magt.

Under visse omstændigheder bliver månen rød under en måneformørkelse (blodmåne), og ifølge legenden har *vârcolac*en da bidt sig fast i månen, så den farves rød af blodet, der fosser ud af ulvens mund. Når dette skete, slog bønderne i de rumænske landsbyer på spader, fade og potter og ringede med kirkeklokkerne, skød op i luften med deres geværer og lavede i det hele taget så meget larm, de kunne, for at skræmme varulvene væk fra månen.

En lignende ulvevampyr hedder *pricolici*. Det er en udød, der rejser sig fra graven i form af en ulv eller en pjusket, sort hund og angriber sin familie for at suge blod. Den eneste måde, de efterlevende slægtninge kan genvinde deres kræfter på, er at åbne *pricolici*ens grav og drikke deres eget blod fra monsterets læber.

